

לט. והיה לכם לציצית,

יכול שהן שתי מצוות מצות תכלת ומצות לבן

ת"ל והיה לכם לציצית מצוה אחת היא ואינה שתי מצות:

רמב"ם הלכות ציצית פרק א הלכה ה

אף על פי שאין אחד מהן מעכב את חברו אינן שתי מצות אלא מצות עשה אחת, אמרו חכמים הראשונים והיה לכם לציצית מלמד ששניהם מצוה אחת, וארבע ציציות מעכבות זו את זו שארבעתן מצוה אחת, והלובש טלית שיש בה לבן או תכלת או שניהם כאחד הרי קיים מצות עשה אחת.

ספרי המצוות לרמב"ם מצות עשה יב

והמצוה הי"ב היא שצונו להניח תפילין שלראש והוא אמרו יתע' (פי שמע) והיו לטוטפות בין עיניך וכבר נכפל הצווי במצוה זו ארבע פעמים (פי והא"ש וס"פ בא):

ספרי המצוות לרמב"ם מצות עשה יג

והמצוה הי"ג היא שצונו להניח תפילין שליד והוא אמרו וקשרתם לאות על ירך וכבר נכפל הצווי בזה גם כן ארבע פעמים (שם ושם). והראיה על היות תפילין שלראש ושליד שתי מצות אמרם בגמר מנחות (מד א) על צד התימה ממי שיחשוב שתפילין שלראש ושליד לא יניח אחד מהם מבלתי האחר אלא בהיות שתיהן לפניו יחד מאמר זה לשונו מאן דלית ליה שתי מצות חדא מצוה לא לעביד. כלומר מי שלא יוכל לעשות שתי מצות לא יעשה האחת, אינו כן אלא יעשה המצוה שהיא בידו ולכן יניח אי זה מהן שיהיו בידו. הנה כבר התבאר לך קראם לתפילין שלראש ושליד שתי מצות. ושתי מצות אלו אין הנשים חייבות בהן לאמרו יתעלה (ס"פ בא) בטעם חיובם למען תהיה תורת י"י בפיך ונשים אינן חייבות בתלמוד תורה. וכן בארו במכילתא. וכבר התבאר כלל משפטי שתי מצות אלו בפרק רביעי ממנחות (לח א, מב א, מד א):

ספרי המצוות לרמב"ם מצות עשה יד

והמצוה הי"ד היא שצונו לעשות ציצית והוא אמרו יתעלה (ס"פ שלח) ועשו להם ציצית וכו' ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת. ולא תמנה בשתי מצות אף על פי שהשרש אצלנו התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת (שם לח א) לאמרם בספרי [והו' סוף שרש יא ממכיל' דר"י] יכול שהן שתי מצות מצות תכלת ומצות לבן תלמוד לומר והיה לכם לציצית מצוה אחת היא ואינה שתי מצות. וזאת אין הנשים חייבות בה כמו שהתבאר בתחלת גמר קדושין (לג ב) וכבר התבאר כלל משפטי מצוה זו ברביעי ממנחות (לח - מד א):

ספרי המצוות לרמב"ם שורש יא

השרש האחד עשר שאין ראוי למנות חלקי המצוה בפרט חלק חלק בפני עצמו כשיהיה המקובץ מהם מצוה אחת: פעמים יהיה הצווי האחד שהוא מצוה אחת יש לו חלקים רבים. כמו מצות לולב (ע' קסט) שהיא ארבעה מינים. הנה לא נאמר כי פרי עץ הדר מצוה בפני עצמה וכפות תמרים מצוה בפני עצמה וענף עץ עבות מצוה בפני עצמה וערבי נחל מצוה בפני עצמה. לפי שאלו כלם הם חלקי המצוה. כי הוא צוה לקבצם ואחר קבוצם תהיה המצוה לקיחת הכל ביד ביום הידוע. ועל זה ההקש בעצמו אין ראוי שיימנה אמרו (ר"פ טהרה) במצורע שהוא יטהר בשתי צפרים חיות ועץ ארז ואזוב ושני תולעת ומים חיים וכלי חרש בשש מצות. אבל טהרת מצורע מצוה אחת (ע' קי) בכל תאריה ומה שיצטרך בה מאלו וזולתם כלומר הגלוח. כי כל אלו הם חלקי המצוה שנצטוונו בה והוא טהרת מצורע והוא שתהיה על התואר הזה. וזה ההקש בעצמו בהיכר שצונו שנעשה למצורע בעת טומאתו כדי שירחיקוהו והוא אמרו (תזריע יג) בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע ועל שפם יעטה וטמא יקרא. ואין פעולה מכל אלו מצוה בפני עצמה אבל קבוצם הוא המצוה (ע' קיב)

והוא שאנחנו נצטוינו שנעשה הכר למצורע עד שיכירהו כל מי שיראהו וירחיקהו והכרתו תהיה בכך וכך. כמו מה שצונו (אמור כג) שנשמח לפני י"י היום הראשון מסוכות ומבואר שהשמחה ההיא תהיה בלקיחת כך וכך. וזה השרש דק להבין מאד. ואופן דקותו מה שאספר לך. וזה שכל מה שאמרו החכמים (מנחו' כז א - כח ב סוכה מז א) בו שהדבר הפלוני והפלוני מעכבין זה את זה הנה הוא מבואר שהם מצוה אחת. כמו ארבעה מינין שבלולב ולחם הפנים עם לבונה זכה שתיעשה עמו שלשונם מזה (מנחו' כז א) הסדרים והביזיין מעכבין זה את זה, הנה זה מבואר שהיא מצוה אחת. וכן כל מה שיתבאר לך שהתכלית המבוקש לא יגיע בחלק אחד מאותם החלקים הנה הוא מבואר כי קבוצם הוא הענין הנמנה. כמו הכרת המצורע שיתבאר לך שהוא אילו היא בגדיו פרומים לבד ולא פרע ראשו ולא עטה על שפם ולא קרא טמא שהוא לא עשה דבר ולא הגיע הכרתו עד שיעשה כלם. וכן טהרתו לא תגיע אלא בכל מה שזכר מן הצפרים ועץ ארז ושני תולעת והגלוח ואז תגיע לו טהרתו. ואמנם מקום הקושי הוא בדברים שאמרו בהם אינם מעכבין זה את זה. כי העולה במחשבה שאחר שאלו החלקים כל חלק מהם בלתי צריך לחבירו שיהיה כל חלק מצוה בפני עצמה. כמו שאמרו (שם) התכלת אינו מעכב את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת. והנה היה אפשר לנו שנאמר שלבן ותכלת יימנו בשתי מצות לולי מה שמצאנו להם לשון מבואר במכילתא דרבי ישמעאל (בעש' יד הובא מספרי) והוא אמרם שם יכול שהן שתי מצוות תכלת ומצות לבן תלמוד לומר והיה לכם לציצית מצוה אחת היא ואינה שתי מצות. הנה כבר התבאר לך שאפילו החלקים שאינם מעכבין זה את זה פעמים יהיו מצוה אחת כשיהיה הענין אחד. כי הכוונה בציצית למען תזכרו. אם כן כלל הדבר המחייב לזכרון מצוה אחת יימנה. הנה לא נשאר לנו אם כן שנביט במנין המצות לאמרם מעכבין או אינם מעכבין כי אם לענין לבד האם הוא ענין אחד או ענינים רבים כמו שבארנו בשרש התשיעי מאלו השרשים שאנחנו משתדלים לבארם :

השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שורש יא

ואני אומר אם הנראה לרב הוא שראוי למנות החלקים שאינם מעכבים זה את זה מצות רבות כמניין החלקים אל ישנה סברתו מפני הברייתא הזו שהיא באמת כך פירושה יכול יהו שתי [מצות] כלומר שלא יעכבו זא"ז תלמוד לומר והיה לכם לציצית וראיתם אותו דמשמע שהיא מצוה אחת שהתכלת מעכב את הלבן והלבן מעכב את התכלת והברייתא הזו נשנית אליבא דרבי דאמר בגמר מנחות (לח א) וראיתם אותו מלמד שמעכבין זה את זה. וזו היא ששנינו במשנתנו במנחות (כח א) ושנו אותה בספרי ארבע ציציות מעכבות זו את זו שארבעתן מצוה אחת רבי ישמעאל [אומר] ארבעתן ארבע מצות. ומכאן תלמוד שבאמרם מצוה אחת ירצו בו שהם מעכבין זה את זה והאומר שאינם מעכבין יעשה אותם מצות רבות. והתמה מן הרב אם לדעת המכלתא הזו התכלת והלבן אינם מעכבין זה את זה לאי זה ענין שנו שם מצוה אחת ואינם שתי מצות. וכי בא התנא הזה עכשיו למנות מאתים וארבעים ושמונה מצות עשה וללמדנו שלא נביא ענין ציצית בחשבוננו אלא למצוה אחת (יד א). זה הדבר איננו ראוי לטעות בו. ועם כל זה אנחנו לא נשבש מניינו שלהרב בזה שראינו לבעל הלכות שמנה מצות ציצית מצוה אחת לפי שהיא ענין אחד שבתשלוש התכלת והלבן תשלם לנו הכונה במצוה הזאת לזכור את כל מצות י"י ולעשותם, ואף על פי שאמר ר' ישמעאל (מנחות כח א) בארבע ציציות ארבעתן ארבע מצות, לענין שאינן מעכבין זה את זה אמרו כך אבל בחשבון המצות העניין בתשלומו נמנה אחד. וזו סברא תסבול אותה הדעת לבעל הלכות שמנה גם כן מצות תפילין אחת. אבל הרב מנה התפילין שתי מצות (יב - יג). ושתיים אלו נשנו משנה אחת התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת תפלה שליד אינה מעכבת שלראש ושלראש אינה מעכבת שליד. ואם נביט לעניינם הרי התפילין ייחשבו יותר ענין אחד, שכל מה שכתוב בזה כתוב בזה והעניין בהם אחד למען תהיה תורת י"י בפינו שומה כנגד הלב והמוח משכנות המחשבה. לבד אם יטעון הרב שזה המעשה אחד לבישת התכלת והלבן כאחד והתפילין שני מעשים, ולא יחשבו שני מעשים שאינם מעכבים זה את זה אלו שתי מצות אף על פי שהוא מונה קרית שמע שחרית וערבית מצוה אחת (י) והקטרת בוקר וערב אחת (כח) ושני תמידין אחת.